

צאנו בצפת. לימים עמד בראש ה"קלויז" רבי משה אונגר, חתנו של רבי חיים מצאנז (ע"ע). בשנת תרל"ו יצא לבקר את רבי חיים מצאנז, אולם הגיע כבר לאחר פטירתו ואז היה לחסידו של הבן הבכור - רבי יחזקאל שרגא משיניווא, שהעמידו בראש הכולל. פעמים רבות יצא לחו"ל, כדי להגביר את אוסף הכספים למען הישוב בצפת. לצורך זה פרסם את הספר "חיבת הארץ" ואחריו את "ברכת הארץ". הוא גם הדפיס את "לבושי שרד" על חושן משפט של רבי דוד שלמה אייבשיץ ואת "בינת משה" של רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ. נפטר בכ"א שבט תרפ"ה, חמש עשרה שנים לאחר פטירתה של רעייתו בכ"ו אב תר"ע. בנו היחיד היה רבי נחמן כהנא, בתו היחידה, נחמה, היתה אשת רבו של זלמן לידר. תולדות חייו בטוב טעם ובהרחבה נכתבו על ידי ידידי רבי נפתלי אהרן וקשטין בספרו "ממלכת כהנים" ובטובו הראה לי את הספר לפני ההדפסה.

רבי ברוך מרדכי אטינגר מבוברויסק

יום פטירתו: י"ד באלול תרי"ז

הרבה עמלו חסידים לרכוש את לבם של בני "המתנגדים" הגדולים אל תורת החסידות. היה בכך מעין נצחון על "המתנגדים" שהרי בניהם או בני בניהם נספחו לחסידות. בגאווה רבה היו חסידי חב"ד מצביעים על "הרב הגאון המפורסם ר' אליהו צבי מבוריסוב שהיה נין ונכד להגאון מוילנא" - הרודף הגדול, ללא לאות וללא הפסק, של החסידות - הוא, שנשא את שמו של הסבא הגדול, "היה קשור לרבינו - רבי מנחם מנדל מליובאוויטש בעל "צמח צדק" - בעבותות האהבה ורבינו היה מחבבו מאד".

הוא לא היה היחיד. כמוהם, יש להדגיש, היו רבים. צאצאיו של "הנודע ביהודה" השומרים תורה ומצוות עד היום הזה, הם אלה שאבותיהם נספחו אל החסידות ובחמת זעם תקף ה"נודע ביהודה" את החסידים, עד שקראם "פושעים". עובדא, רבי שלמה איגר - הרב מפוזנא - שעיין את החסידות ושיגר שליחים ושוטרים לשחרר את בנו רבי לייבלה איגר מ"שבי" החסידים בקוצק, צאצאיו השומרים מצוות, הם אלה שיצאו מזרעו של רבי לייבלה. האחרים הרחיקו עד מאד, עד מאד!

"הרכישה" הגדולה והחשובה ביותר של החסידים, היתה הרכישה של רבי ברוך מרדכי אטינגר. הוא היה גדול שבגדולים בתורה, חתנו של רבי שמואל ב"ר אביגדור - רבה האחרון של וילנא, עירו של הגאון מוילנא ובחייו! ומרכז "המתנגדים", מי שקבע שהחסידים "בשגעון יתנהגו" ויש צורך "להשמיד ולבער ולהשמיע עליהם קול חרמות ושמחות, חירופין וגידופין" ועוד ועוד. מה יכול להיות נצחון גדול מזה?

רבי ברוך-מרדכי לא היה "ליטאי" מלידה. אביו, רבי אליעזר אטינגע, בא לליטא מן העיר לבוב, שבה היתה המשפחה מן המיוחסות ביותר. הם התיישבו בעיירה שוינציאן שליד וילנא. בעיירה זו למד הילד העילוי אצל רבי מיכל אפאצקער שהיה חסיד-נסתר והוא שזרע בתלמידו את זרעי החסידות. הזרעים האלה נשארו אצל התלמיד גם כלומדו בישיבות סלוצק, וילנא ומינסק שבהם קנה לו שם כ"עילוי משרינצאן". רבי שמואל ב"ר אביגדור רבה של וילנא (!) מצא לנכון, בשנת תקמ"א, לקחת את העילוי המיוחס כחתן לבתו. אילו היה יודע... הוא היה אז בן י"ד בלבד. עד מהרה הוא עומד בראש ישיבה בוילנא ומרכיץ תורה ברבים.

בשנת תקנ"ז, עוד בחיי הגאון מוילנא, הוא מעז לבקר אצל רבי שניאור זלמן מלאדי. הביקור עשה עליו רושם אדיר. לימים הוא מתאר את רבו במלים הבאות: "בכל דור ודור חייב אדם מישראל לברך על המאור אשר הקים לנו יוצר המאורות, להאיר עינינו בתורתו ועבודתו... ובדורנו זה, בצפייתנו צפינו אור וערב, אשר האיר לנו חד בדרא, שר התורה, נר מצוה ואור תורה, גליא לדריעה ונפל נהורא, אדמו"ר איש אלקים קדוש מוהר"ר שניאור זלמן נבג"מ [נשמתו בגנוי מרומים] מוקמינן ליה מן שמיא לאנהרא עיינין דמן חבריא, אור צח ומצוחצח, מבהיק נברק לעיינין, אור המאיר לעיני כל ישראל בקדושתו, ורבים השיב מעון באמרי נועם אשר הוציא מפיו הקדוש, פה מפיק מרגלאן קדישין, אשר דרוש דרש ונאמרו דבריו בהקהל ולתקן נשמת החרדים לדבר ה', היחיד כיחידו, הסיר המסוה והארץ האירה מכבודו ויגלה אור אלקי בעולם, דמעיקרא מכסיא והשתא מגליא ואחריו השאיר ברכה הני ספרי דבי רב להאיר ענפי הקדושה. הרואה אומר ברקאי באמרי יאי, אותיותיו יצהירו להלהיב הלבבות ולקרב לבן של ישראל לאביהן שבשמים. בואו ונחזיק טובה לצאצאיו, גזע קדושים, אשר דברי חמודות אלה היו חמדה גנוזה באמתחתם והמה ביגיעם כתבונתם סדרו הדברים על סדר הפרשיות... למען ישמעו ולמען ילמדו מכל הרמז הנרמז בדברי הקדושים ההם. (הסכמתו לספרו של רבי שניאור זלמן מלאדי - לקוטי תורה).

בשובו מהביקור אצל רבי שניאור זלמן, כבר היה חסיד נלהב, אף שהמשיך להסתיר את הדבר. ברם, הדבר נתגלה ו"המתנגדים" יצאו כנגדו וכנגד חברו, ר' מאיר רפאליס בשצף-קצף. משהו דאג להלשנת שוא עליהם ושני אלה נאסרו כשלשלות ברזל והובלו לחקירה בפטרבורג. אולם, עוד לפני שהגיעו לפטרבורג, כבר נתברר שהיתה זו עלילת שווא ושניהם הוחזרו לוילנא. על טיבה של הלשנה זו לא דובר והחסידים מסתפקים בתוספת "כידוע". לפי אחד המקורות ניסה רבי ברוך-מרדכי לשכנע את הגר"א שיחזור בו מהתנגדותו לחסידות, אולם הגר"א לא קיבל את נימוקיו שהרי "נוגע" הוא. לפי מקור חב"די אחר אמר לו רבי ברוך-מרדכי תירוץ למדני ששמע מפיו של רבי שניאור זלמן והגאון מוילנא קם ממקומו ואמר: "תירוצים כאלה יכל לתרוץ רק גאון וצדיק שיש לו רוח הקודש". רבי ברוך-מרדכי חשש לגלות ממי ששמע את הדברים ולימים הצטער על כך - שמא יכול היה להשקיט את המחלוקת.

בראשית שנת תקס"ב נבחר לרב בבבורויסק והוא הרב הראשון של העיר הידוע בשמו. ברבנות זו התמיד במשך חמישים שנה. אישיותו היתה כה אהודה ומקובלת עד שגם "המתנגדים"

שבעיר קיבלו את מרותו והוא היה, איפוא, רבה של הקהילה, גם של החסידים וגם של המתנגדים.

הוא מתואר כ"איש נפלא ונעלה וחכם מדיני, והיה מושך כל אדם כאבן מאגנטי באהבת תורה ויראת שמים, וגם בשיחת חולין שלו היתה חכמה מופלאה בשנינות הלצה חדה ונעימה".

גם המימשל המדיני נטה לו חסד ומינה אותו כאחראי על הספרים העבריים הנדפסים שיהיו "כשרים" מבחינה מדינית.

מאליו מובן שרבי ברוך-מרדכי לא הקפיד הרבה. מבחינתו היו הספרים כולם "כשרים". מסופר שפעם שאלוהו: הלא יכול הוא להכשל בספר שהוא פסול למלכות? והוא ענה: ומה יעשו לי? ישלחוני לסיכור. גם שם אחתום על ספרים פסולים ויחזירו אותי לבוכרויסק.

מאז פטירתו של רבו - רבי שניאור זלמן מלאדי, שאף לעלות לארץ ישראל, אולם רבי דב בער, האדמו"ר האמצעי, ממלא מקום אביו - הרש"ז מלאדי, עיכב בעדו. עלה בדעתו לנסוע עם רבי משה מייזליש - דמות מופלאה ומיוחדת, אולם גם הוא קיבל תשובה שלילית מרבו הנזכר.

השנים, כנראה, הטרידו מאד את רבם בענין נסיעתם לארץ ישראל ורבי דובער כתב להם את הדברים הבאים:

"נדון צעקתם אלי זה פעמים להשיבם על בקשתם אודות נסיעתם לארץ הקודש, אם לי אתם ובקולי תשמעו, עצתי אמונה שיחדלו מזה וטעמי ונימוקי עמי שאין אורך ימים שם מפני הויכוח. ואם לא יאמינו בי ילכו וה' יהיה בעזרם. ואני מוטל עלי חובה להגיד להם כאשר עם לבבי נאמן מאד בעד חייהם וכו'. ואם נכספה וכלתה נפשם לאור באור החיים, באור רוחני, ארץ החיים, בדרכי הצדיקים הגדולים, עם זה אין לי חלק. לא הלכתי מעולם בגדולות ובנפלאות ממני וכו'. ועל כל פנים זה לא יעלה בדעתם שאתן מקופת הצדקה שלנו אפילו פרוטה אחת על הוצאות נסיעתם עד בואם לשם ויקבעו דירה בירושלים עיר הקודש, יהיה להם מעמד עד ערך חמישים אדומים לשניהם, לא יותר. בשום אופן. והיה זה שלום מאדון השלום ומנאי או"נ באמת ובתמים. דובער".

מביא המכתב - חיים מאיר הילמן, מחבר הספר החב"די המצוין "בית רבי" מעיר מן המכתב, ששני הכותבים לא היו "מקושרים" לאדמו"ר האמצעי, אלא רק "כפופים" - מושג חב"די המציין שהם מתחשבים ברכי, אבל אינם חייבים לקבל את הוראותיו. שנית - שהמכתב נכתב לפני שנת תקפ"ד, שהרי לאחר שנה זו חייב הרבי את חסידיו לעבור לחברון ואכן היה רבי משה מייזליש בין תושבי חברון הראשונים.

רק שנים הרבה לאחר פטירת האדמו"ר האמצעי, עלה רבי ברוך-מרדכי לארץ והיה זה בשנת תרי"א, בהיותו בן כשמונים ושש. רבי ברוך מרדכי היה, איפוא, מן המתיישבים החסידים הראשונים בירושלים בוודאי החסיד החב"די הראשון.

מקום קבורתו הוא ליד רבי חיים בן עטר בעל "אור החיים" ועל מצבתו נכתב לאמור: מ"ק הרב המאוה"ג החריף ושנון חכם ועניו מו"ה ברוך מרדכי אב"ד דבאברויסק בהר"ב אליעזר ליזער

מלעמבריק, חתן הרה"ג מו"ה שמואל זצ"ל אב"ד דק"ק וילנא, נתבקש לישיבה ש"מ י"ד לחודש אלול שנת הברי"ת לפ"ק תנצב"ה.

חסידים ראו רמז בדבריו של האדמו"ר האמצעי אליו: "נכספה וכלתה נפשם לאור באור החיים..."

לאחר מלחמת ששת הימים נמצאה מצבתו כמעט בשלמותה על ידי נכדו ר' דב אטינגר מירושלים והיא חודשה. בגלוי המצבה מחדש השתתף גם הגרש"י זיין זצ"ל. האדמו"ר מלובאוויטש הביע את "גודל קורת הרוח בקשר לפעולות וטקס גילוי המצבה של הרב הגאון והרב החסיד הרב ר' ברוך מרדכי זצ"ל אטינגר, מגדולי תלמידיו של רבינו הזקן".

נכדיו של הרב ברוך מרדכי שנשארו ברוסיה ונשאו את שם משפחת אטינגר, היו למדנים ובעלי-בתים חשובים. האחד מהם, ר' דב בער אטינגר, היה מפרנסי קהילת בוברויסק ומראשי הקנאים לדת בעיר עד מותו בשנת תרס"ג.

אחד מצאצאיו, הקצין דב אטינגר, נפל בהרי חברון ביום י"ב בחשון תש"ל. תיאור צאצאי המשפחה בירושלים בספר "דובב שפתי ישנים" שהוצא לאור לזכרו של דב אטינגר.

רבי דוד מלובין - צפת

צפת, ז' בטבת תרנ"ב (1892).

תלמידים של רבי שמואל מקאמינקא, רבי אברהם יהושע השל מאפטא, רבי ישראל מרוז'ין. ישב בלובין שליד ז'יטומיר.

לאחר שנת ת"ר עלה לארץ ועמד בראש הישוב החסידי בצפת.

תלמידו המובהק היה רבי מרדכי חיים מסלונים שציוה לכתוב על מצבתו שהיה תלמידו של רבי דוד.

תפארת ישראל ניסן-אייר תשמ"ה.

רבי הלל משה מעשל גלבשטיין

ביאליסטוק, ז' בכסלו תקצ"ד (1833) - חברון, כ"ד בחשון תרס"ח (1907).

בן רבי צבי הירש - ראש קהילת ביאליסטוק. חתן רבי אליהו מסוקולבקה - מגדולי חסידי קוצק.

בהשפעתו של רבי אליעזר מביאליסטוק היה לחסיד קוצק. בהסכמת רבו, נסע אל רבי מנחם מנדל מלובאוויטש שקרבו מאד ואף צירפו לשיעור שלמד עם בניו. הוא הוזמן גם לעריכת הסדר של רבי מנחם-מנדל. הוא היה אז כבן עשרים. מלובאוויטש חזר לקוצק. בתרי"ט, היה לחסידו של רבי יצחק מאיר מגור.

רבי אליהו דוד רבינוביץ-תאומים, האדר"ת, מכנה אותו: "אחד מיוחד בין גדולי עיר קדשינו, כבוד הרב הגאון המהולל, חריף ובקי, משנתו זך ונקי, אור הברקי, איש החמודות, בנגלה ובנסתר לו עשר ידות".

רבי הלל-משה יזם הצבת משמרות של כהנים, לויים וישראלים שילמדו הלכות קדשים במקום הקרוב ביותר לכותל המערבי.

פרסם ספרים רבים:

"אור לישרים", על מסכת פסחים - ירושלים תרמ"ט;

"אור לישרים" - חידושי פסחים - יחד עם "פתיל תכלת" - ירושלים תרנ"א;

"חוסן ישועות" - חידושי מסכת בבא קמא - ירושלים תרל"ט;

"תפילה למשה" פירוש על ספר התפילה - ירושלים תרנ"ח;

"משכנות לאביר יעקב" על מסכת תמיד - ירושלים תרל"ה.

כל הספרים נדפסו מחדש בשנת תשל"ב בירושלים בצירוף מבוא נרחב לתולדותיו ע"י בצלאל לנדוי, בשם הכולל "משכנות לאביר יעקב".

בית קוצק, האריות שבחבורה, 87-71; "הרבי מקוצק וששים גבורים", ח"ב, שנ"ה-שע"ב.

ר' חיים ב"ר צבי הירש שו"ב

מחור"ר טבריה האשכנזים במחצית השנייה של המאה הי"ט, ותחילת הכ'. היה ממונה הכולל הקרליני, וחתירתו כממונה מופיעה משנת התרמ"ז (1887) ועד התרס"א (1901). בשנת התרס"ב והתרס"ג (1902-3) הוא חותם כממונה הכולל הז'יטומרי. מזקני החסידים שבעיר. נפטר בטבריה ונטמן שם.

רבי חיים ב"ר דוד דב ראדזינר ובנו רבי יצחק גבריאל

נולד בשנת תקפ"ז (1827)

בפולניה היה תלמידם וחברם של צדיקי החסידות בדורו - האדמו"רים מקוז'ניץ, רבי ישראל מרוז'ין, רבי שלמה מראדומסק ורבי דוד משה מטשורטקוב.

ר' חיים היה עשיר ובשנת תרל"ג (1873) עלה לארץ עם הון רב והיה בתקופה זו לדמות חשובה ביותר בצפת, שכן סייע רבות לחסרי אמצעים ורבים מאד היו כאלה בצפת. הוא שבנה חומה מסביב לקבר רשב"י ועשה את הריצוף באולם הקבר של רבי אלעזר ברבי שמעון.

נפטר בשם טוב, בהיותו בן שמונים, בכ"ד ניסן תרס"ו ונקבר סמוך ונראה למרגלות האר"י הקדוש.

אשתו רבקה בת נתנאל נפטרה בשנת תרס"ד.

מצאצאיו הנדיב הגדול רבי נתנאל רדזינר, שנקרא על שם הסבא, ידיד נפש, תומך למחבר ספר זה.

רבי יצחק גבריאל ב"ר חיים ראדזינר

ישב גם הוא בצפת והמשיך את מפעלי החסד של אביו.

בנו רבי נתנאל היה לשם ולתפארת בחצר הצדיקים לבית קו'ניץ.

בנו - רבי אלימלך המשיך את מסורת המשפחה.

נא להחזיר 30.07.2018

נפטר בכ"ד כסלו תש"ד.

רבי חנוך זונדל ב"ר נפתלי דוב פוגל

תלמידו של רבי מנחם מנדל שטרן אב"ד סיגט. מחסידיו של רבי חיים מקוסוב ובנו - רבי מנחם מנדל מוויז'ניץ. משנת תקפ"ב הרב של ווישיווא בחבל מרמרוש. בשנת תרכ"ו חתם על פסק דין במיהלוביץ. בשנת תרל"ד היה מרכני צפת וחבר בית הדין של רבי שמואל הלר ובה נפטר בשיבה טובה.

רבי יהודה ליב סלונים ובנו רבי מרדכי חיים

ר' יהודה ליב - ראש חסידי סלונים בטבריה במאה הי"ט. היה חתנו של ר' מרדכי חיים, אחי הצדיק ר"א מסלונים. בשנת התרל"ה (1875) עלה לארץ והתיישב בטבריה. נפטר בטבריה בסוף המאה הי"ט ונטמן שם.

ר' מרדכי חיים ב"ר יהודה ליב

נולד בר"ח תמוז התרכ"ח (1868), ובן שבע היה משהתיישב אביו בטבריה. לאחר נישואיו עבר לצפת והצטיין שם בהתמדתו, עד שנודע כגאון בתורה. לאחר מכן חזר לטבריה. נסע אל רבו ר' שמואל מסלונים ושהה שם תקופה ממושכת, משהוא משמש מורה לבנו של הרבי. השפעתו על חסידי סלונים בטבריה היתה רבה ונחשב כראש וראשון, ונקרא אף "ר' מוטל הדיין". בהתרצ"ג (1933) עבר לירושלים ואחר השואה הוכתר כאדמו"ר לחסידי סלונים בארץ. נפטר בי"ב בטבת, התש"י (1950) ונטמן בירושלים.

רבי יהודה לייביש הורנשטיין מפאלטישן-ירושלים

נפטר בכ"א אדר תרמ"ט (1889).

ממקורביו של רבי מאיר מפרימשלן, רבי ישראל מרוז'ין ורבי שלום מבלז.

אב"ד פאלטישן ברומניה. בכ"א אלול תרל"ד עלה לארץ והתיישב בירושלים.

פתח בירושלים את בית הדין החסידי הראשון ועמד בראשו.

אוצר החכמה

ספריו: "שו"ת מהרי"ל", "טל ירושלים".

30/07/2018

חתנו רבי חנניה יוסף הלפרין משושלת ברז'אן.

רבי יוסף אלטר הגר האדמו"ר מראדוביץ ובנו רבי ישראל מראדוביץ

שלשה בנים השאיר אחריו רבי חיים מקוסוב: רבי יעקב שמשון שמילא את מקומו בקוסוב, רבי יוסף אלטר שעבר לראדוביץ ורבי מנחם מנדל שייסד את השושלת המפוארת של וויז'ניץ שהאפילה במידה רבה על השושלות האחרות מבית קוסוב.

רבי יוסף אלטר נשא את נכדתו של רבי משה צבי מסווראן והחתונה התקיימה בסווראן. רבות הושפע החתן הצעיר מסב אשתו והיה מרבה להביא מדבריו.

חסידים מספרים כי רבי משה צבי הבטיח לנכדתו סכום גדול כנדוניה. אולם לא היה בידו לשלם את הסכום שהובטח על ידו. מחותנו רבי חיים מקוסוב, סירב בתחילה לגשת לחופה עד אשר תשולם הנדוניה המובטחת. בינתיים יצא הקול בין החסידים: הרבי מסווראן מתפלל מנחה לפני העמוד, דבר שנוהג היה לעשות רק בערב יום הכפורים ובנשואי אחד מצאצאיו. מכל עבר החלו החסידים רצים לבית מדרשו של הרבי, כדי לשמוע את תפילתו. גם המחנות, רבי חיים היה בין הבאים.

משסיים הסווראני את תפילתו אמר רבי חיים למלווי מקורביו: כדאית מנחה כזו שנפסיד עבורה כמה מאות זהובים! והלך לחופה.

גם רבי יעקב שמשון מקוסוב שהיה נוכח בחתונה זו היה אומר: עודני זוכר היום כיצד אמר הסווראני את ברכת "נודה לך" בברכת המזון. טעמו המתוק בפי לא פג, כאילו עתה שמעתיו. לפני כניסתו לחופה. השמיע לו הסווראני דברי מוסר שכל עשיותיו תהיינה אך ורק למלאת רצון הבורא!

בשנת תרל"ג נסע לארץ ישראל והתיישב בצפת, בה ישב שש שנים. סיפר בנו, ממלא מקומו, רבי משה מראדוביץ, שבשעת נסיעתו לא"י היה כה משוכנע בקדושת ארץ ישראל שהבטיח לכל חסידיו כי כל ישועה שיזדקקו לה, יכתבו לו עליה, ובוודאי יושעו.

בקץ שנת תרל"ט נסע לחיפה, כדי לרחוץ בימה ושם נסתלק בח' תמוז תרל"ט. קברו נכרה

במערת האמורא רב אבדימי דמן חיפה. על קברו נבנה אהל גדול, אשר חודש בימינו, כאשר הפכה חיפה למרכז עצום של חסידים, הקשורים לשושלת היסוד - וויז'ניץ בהנהגתם הברוכה של רבי אליעזר הגר מסרט-וויז'ניץ שליט"א, שהיה לדמות מרכזית ואהודה בחיפה ואחיו - רבי משה הגר, ראש ישיבת סרט-וויז'ניץ, הנובץ ומנביע אהבת ישראל לאין קץ. זכר צדיק לברכה. חתניו של רבי יוסף אלטר היו רבי שמואל שמלקה רובין מסרט ורבי מאיר יהודה שפירא מבוקוסק.

את מקומו מילא בנו רבי משה. רבי משה חלק כבוד לאביו וקרא לספרו "ויקח משה" שהרי לאחר מכן נאמר "את עצמות יוסף עמו" (שמות יג, יט).

הברקה מתורתו של רבי יוסף אלטר, בטרם נספר על הבן, רבי משה.

"במדבר בערבה" - דברים א' א' - לפעמים עולה בדעתו של אדם לומר דבר אשר נראה לו כי ערב הוא, אבל "מול סוף" - יתבונן נא בסוף הענין. מה יצא לו מדבורו...

*

רבי משה הנהיג את העדה משנת תרל"ג והיה חביבם של התושבים כולם. כאביו להטה אהבתו לארץ ישראל ואף עלה לבקר בה, תוך שהוא מקיים "כיבוד אב".

בשנת תרנ"ז אחז רבי משה ב"מעשה אבותיו" והחליט גם הוא לעלות לארץ. מאז עזיבתו את ראדוביץ, הלכה הקהילה וירדה מבחינה רוחנית. לאחר פטירתו של רב העיר - רבי יצחק קונשטט בשנת תרס"ט, כבר בחרה הקהילה ברכנים שנשאו גם את התואר "דוקטור". כפשרה בין יראי ה' ל"מתקדמים" נבחרו רבנים בעל תואר "דוקטור" שהיו יראי שמים. תחילה הרב ד"ר יעקב הופמן, שעבר לאחר מכן לפרנקפורט, אחריו הרב ד"ר יעקב נאכט. הוא נבחר בתרפ"ו אבל בתרפ"ח עבר לשטראסבורג. הרב שבא אחריו, כבר היה יותר "דוקטור" מרב והקהילה היתה כמרקחה.

אף על פי כן כאשר היה רבי חיים מאטיניע מבקר בראדוביץ, נהרו אליו אלפי חסידים מבוקבינה.

רבי משה התיישב בחיפה והיה לגורם מרכזי ביישוב האשכנזים בחיפה, יש לזכור כי בבואו לחיפה היו בה רק כעשרה "אשכנזים", לעומת כ-1500 יהודים "ספרדים". הוא הכניס רוח חיים ביישוב האשכנזי. אולם רבי משה שהיה רגיל לקהל חסידים ואוהדים, לא מצא את מקומו בעדה הקטנה הזו. הוא החליט להתיישב בצפת שבה ישב, לפניו, אביו.

בית מדרשו היה קיים ממש עד לשנים האחרונות ואולם ברבות הימים הלך ונעזב. דומה שהשלט על בית המדרש מצוי עד היום.

החלטתו עוררה סערה בין המתיישבים האשכנזים שראו אותו כגואלם. הם כתבו לו את המכתב הנרגש הבא, בו הם מבקשים ממנו בכל לשון של בקשה לחזור בו מהחלטתו לעזוב את חיפה, כי "מאז זכינו להסתפח במושבותינו. כמעט התחיל להתעורר בנו רוח אלקים ויפח באפינו

נשמת חיים, ואמרנו בצלו נחיה ועל ידו יבנה בית מקדש מעט בעירנו המלאה גלולים, ויסור מעלינו השטן המרקד בינינו, ואולם הה! הה! על מי יעזוב אותנו מי ידאג על החסרונות שיהיו לרגלי העדר מעירנו. מי ידאג על... חיפה, הלא היא גם היא לא נופלת משאר ערי אה"ק. כמה יגעו רבני וגאוני וצדיקי קדמונו להגדיל ישוב ארצנו הקדושה ולהאדירה, ועתה אשר כ"ק לקח לו חבל לבנות בית, וגם בעינינו ראינו במשך ימי שבתו פה מעט מהענפים נסבכו ונקשרו בשרשם, ותקותנו היתה לעשות פרי הראוי לברכה לזכר עולם.

אולם הה! הה! רבינו היקר מי יקרב הלכבות הנפרדים? מי יפיח בנצוצי אש הטמונים תחת יד הזדונים זה כמה? האמת לא נכחד ובעינינו ראינו את הצער והיסורים שסבל במשך ימי שבתו פה. אולם הלא גלי הים יזעפו כבר הלכו ונשקטו וימי הרעה עברו וילפתו דרכם. אך שלוחה ונוחות ותענוג רוחני נשקפו לנוח על ראש רבינו היקר וטל חיים יטיף על אהל משה להחיות לב נדכאים ולהשיב גם אבות על בנים וכו' ואם מדוע כהיום הזה יעזוב אותנו לאנחות? וגם זאת ידענו היטב כי בשבתו בצפת בעיר גדולה של חכמים סופרים יראים ושלמים לומדי תורה ומבינים טעמים בבואו יתענג על רום שלום ובכל יום ויום מלא חפנים נחת ויראת ה' יסובבוהו.

לזאת מצאנו חובה בנפשנו להגיש המכתב הלזה לפני כתר"ת ובלב קרוע ומרותח נחלה פניו המאירות להחזיר העטרה לישנה אנא רבינו אל נא יעזב אותנו אל נא יהרוס הבנין שהתחיל לבנות אל נא חלילה יהיה המסובב להגביר הכח מצד השני אל נא ישכח ההפרש הגדול שנהיה מיום בואו לחיפה עד הנה וכאשר ידענו לבבו הנדיב והטהור וכי ירגיש כל כחותיו עבור צער יהודי אחד ועתה איך יראה ברעה אשר ימצא לתושבי עירנו ח"ו וגם אשר יבואו לרגלנו את הכבוד והיקר שחלקו לו אנשי צפת וראש פינה שמענו וידענו היטב ומאד מאד גדלה שמחתנו לקראת השמועה הלזו וכה יתן ה' להרים קרן הצלחתו מעלה ראש ואולם ידענו כי לא באלה בחר ולא בזה יקחו לבבו ולא זאת הסיבה אשר הסכים לשבת שמה לזאת נכפיל בקשתנו עוד פעם לפנות אל דברי בקשתנו זאת היוצאת מחדרי לבבנו וישוב אל מנוחתו אשר בחר לשבת שמה. (לזאת נכפיל בקשתנו עוד הפעם לפנות אל דברי בקשתנו זאת היוצא מחדרי לבבנו וישב אל מנוחתו אשר בחר לשבת) ביום הפרדו מאנשי שלומי וחסידי בראדוויץ, ואמר להקריב נפשו על מזבח אליהו בהר הכרמל למען יתקדש שם שמים ויכירו כל מפריעי דת תורתנו הקדושה, ואך יש אלקים בארץ ויאמרו כל אשר נשמה באפו וזכות אביו הרה"צ סבא קדישא זיע"א יעמדו בעזרו להוציא לפועל מחשבותיו היקרות. כולנו רבינו - בהימים אשר נפרד מאתנו בלכתו לצפת - לא ידענו לא משבת ולא מתורה.

הנה גלינו לפניו מעט מדאגות לבבנו ובטחוננו חזק ברחמי ד' ועל בינתו נשען כי ישקול במאזני שכלו את הכל ויעשה שאלתנו זאת ובאלף עינים נצפה לקראת בואו לביתו נאווה קודש ושלוה יהיה לנו ולכל ישראל.

הנה כב' כתבנו וחתמנו בשם כל אנשי שלומי החפצים בהרמת קרנו מעלה מעלה אמן.

הזקן הר' ליב יאמר, כי אם אדמו"ר יסע לצפת"ו, אזי יקח הס"ת לירושלים. נאום שמשון

פרידמן ונאום אברהם מונעשער ונאום גרשון דב ליפשיץ שו"ב. נאום יצחק גרינבערג ונאום נחום מרדכי קרויז ונאום דוד אברמוויטש, נאום יודל צירלינג ונאום משה אהרן בר"ש ונאום אהרן שלמה פרידמן ונאום משה ווקסלער במסה"ק (במסירת הקולמוס)."

רבי משה לא האריך ימים בצפת ובה נסתלק בר"ח כסלו תרס"ב. על אף הזמן הקצר שישב בצפת, הרי שהשאיר רושם כל יימחה על תושבי צפת שהכירוהו. הוא נטמן לא הרחק מקברו של האר"י - עדות להערצה שהעריצוהו.

את מקומו בראדוביץ מילא בנו - רבי ישראל שהוציא לאור את ספרו של אביו ואולם גם הוא לא האריך ימים בראדוביץ, שכן יצא לארה"ב ואיני יודע דבר על פעילותו שם. בן אחר של רבי משה - רבי חיים זיידא נפטר בחיי אביו בערב יום הכפורים תרס"א.

ספרו "ויקח משה" הוא ספר בלתי רגיל שכן יש בו גם דברי שירה, גימטריות, חידות בעברית וביידיש.

בשער הספר נאמר:

"ויקח משה את עצמות יוסף אשר כתב בכתבי קדשו. דבריו הנאמרים באמת מה שהשיג בתורת ה' למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט אשר הרעיף במטרות עוז דברות קודש בשכחות וחדשים ומועדי ה' וכל החוסים בצלו ידעו אשר כל דבוריו היו באימה וביראה וכמעין הנובע וכנהר שאינו פוסק כאשר היו באמנה אתו ה"ה הרב הצדיק המפורסם חכם הרזים אוהב ישראל איש אלקים קדוש יאמר לו כקש"ת מו"ה משה זללה"ה בהרב הצדיק המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא נ"י ע"ה פ"ה וכ"ו כקש"ת מו"ה הר' יוסף אלטר מראדוויץ זללה"ה וחיבר האוהל להיות אחד זכותם יעמוד לנו ולכל ישראל ונזכה לראות בבנין ציון וירושלים בב"א כ"ר.

גם הקדמת המחבר לספרו מקורית:

"אשר בעטי רשמתי, מה שחנני בורא אמיתי, אשר בו חסיתי, ולישועתו צפיתי, ויתדותי עליו תמכתי, והיתה שלמה משכורתי, חלף עבודתי, ולכף זכות ידונו אותי, ואם שנותי, את תלין משוגתי, ומטי מנהון בעותי, תזל כטל אמרתי, כאשר לאמרן זכיתי, זאת תהיה נחלתי, ואקים מצות גרתי, וכל מגמתי לו ימטו על נחלתי, כשיבא מקורות ביתי לכוון אות לאמיתו".

הרי חידה: "ארבעה נכנסו לפרדס והפרדס גדול ולו אלף ומאה וארבעים וחמשה חלונות מלאים אבנים יקרות, ועשרים חלונות קטנים ופתחים מלאים רצון חסר שתיים; והפרדס עגול ולו שבילין ארבע, בשביל החיצון הנעשה בפשיטות דומם ממש בדיל שכורתן. לפנים הימנו שביל שני ובו אילנות כמנין אשר יצר את האדם חסר אחת צומחות אילנות. כנחש קולו ילך לפנים הימנו שביל שלישי, ישר ממש עץ החיים בתוך הגן ורפידתו זהב ככתחילת הבריאה, לפני ולפנים כמוס מאד ולא נודע כי רק אצל אנשים יחידי סגולה אשר להם כוסף כל איש".

רבי יחיאל מיכל ברנדווין מטורקא-סטרטין.

נפטר בטבריה ביום ט' בשבט, ולדעת צאצאיו בשנת התרמ"ד (1884) (מצבתו נמצאה בביה"ע, אולם שנת הפטירה נמחקה).

אוצר החכמה

רבי יעקב וורטמן ב"ר אברהם

אב"ד טרנובקה - חתנו של רבי רפאל מברשד.

בשנת תרכ"ו עלה לארץ, התיישב בצפת ועמד בה בראש קבוצת אברכים. נפטר בשנת תרל"ב.

רבי יצחק לובין

סופר סת"ם. הממונה על כולל וואהלין בשנת תרכ"א.

רבי יצחק מתתיה סענבערג ב"ר משה מרדכי

נפטר בטבריה בט"ז תשרי תר"ץ, ממקימי ישיבת "אור תורה" יחד עם רבי משה קליערס.

רבי יצחק שמחה בן רבי יחיאל מיכל ברגר

אביו היה בן אחותו של רבי קלונימוס קלמיש מקראקא בעל "מאור ושמש". התגורר בפינטשוב ולאחר מכן היה שוחט בהונגריה והיה בה תלמידו של רבי יצחק אייזיק מקאליב, בנו רבי יצחק שמחה נולד בכ"ה אלול תקפ"ז. ניהל ישיבה בהונגריה. עלה לארץ והתיישב בצפת ובה נפטר בב' חשון תרנ"ה. ספרו "מנחת יצחק". בנו - רבי ישראל היה אב"ד בוקרשט ומחברם של ספרי חסידות חשובים.

רבי ישעיהו חנוך הניך ברבר מלודז'

ירושלים, כ"ז כסלו תרצ"ג (1932)

אדמו"ר מקומי בלודז' ובירושלים, מורשת חותנו רבי ישראל משה מפרושקוב, בן רבי יחיאל-מאיר מגוסטנין. הו"ל את הספר "מי הים" על רבי יחיאל מאיר מגוסטנין, לודז' תרפ"א. בנו - רבי מנחם ברבר הוציא לאור מחדש את הספר "מי הים", יחד עם "מרום הרי"ם" - גם הוא על רבי יחיאל מאיר מגוסטנין.